

Pregledni rad

dr Vladimir Ristanović,¹ vanredni profesor

Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd

dr Aleksandra Tošović-Stevanović,² vanredni profesor

Fakultet za poslovne studije, Beograd

Univerzitet “Džon Nezbit”

ZNAČAJ PROGRAMA PODRŠKE EU ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA – PRIMER REPUBLIKE SRBIJE

SAŽETAK: Program regionalne saradnje i razvoja zemalja Zapadnog Balkana Evropska unija stavlja na pijadestal sveukupne politike, naročito politike proširenja EU. Ovim zemljama su na raspolaganju kapaciteti EU kroz brojne programe finansijske podrške i tehničke pomoći, kako bi omogućili ekonomski razvoj i prosperitet zemalja, njihovu političku stabilnost i bezbednost. Cilj nam je da u radu prikažemo na koji način takvi programi podrške institucijama i organizacijama doprinose razvoju Republike Srbije kroz regionalni razvoj i saradnju zemalja Zapadnog Balkana. Za rešavanje pitanja koja su od zajedničkog interesa, zbog nepovoljne ekonomske situacije u većini zemalja Zapadnog Balkana, neophodna je finansijska pomoć, što je svrha i cilj programa podrške EU. Regionalnim programima podrške, kao podsticajima zemljama regiona da unaprede regionalnu saradnju, EU pojednostavljuje pristup kreditima, kroz udruživanje i koordinaciju različitih izvora finansiranja i tehničke pomoći, pružajući podršku pri apliciranju i realizaciji programa prekogranične saradnje. Na ovaj način unapređeni su institucionalni i organizacioni kapaciteti,

---

¹vmristanovic@gmail.com

² atosovic@naisbitt.edu.rs

regionalna i socijalna infrastruktura, kao i regionalna inicijativa između zemalja Zapadnog Balkana.

Ključne reči: regionalni razvoj, zemlje Zapadnog Balkana, razvoj Republike Srbije, programi podrške EU.

UVOD

Brži i uspješniji rast i razvoj privrede, kao i smanjenje privrednih i socijalnih razlika između država koje pripadaju regionu Zapadnog Balkana, jedan je od osnovnih ciljeva regionalne politike Evropske unije (EU). Zbog toga je u pogledu stabilnosti regiona i njihovog pojedinačnog pridruživanja EU, veoma značajna uloga regionalne politike EU prema zemljama Zapadnog Balkana.

Na putu usklađivanja sa opštim evropskim standardima i normama, osnovni zadatak svih država koje pripadaju regionu Zapadnog Balkana jeste bilateralno razrešenje graničnih sporova, zaključenje i implementacija Sporazuma o slobodnoj trgovini, uspostavljanje saradnje u oblastima energetike, transporta, stvaranje radnih mesta i inovacija, razvoj infrastrukture, obrazovanja... Za postizanje ovih zadataka i rešavanje pitanja od zajedničkog interesa, zbog nepovoljne ekonomske situacija u većini ovih zemalja, neophodna je finansijska podrška EU, što je i cilj programa poput CARDS 2000-2006, IPA 2007-2013, RDEPR 2, IPA II 2014-2020, Erasmus, Horizon 2020.

U ovom radu prikazaćemo na koji način različiti programi podrške EU, utiču na regionalni razvoj zemalja Zapadnog Balkana, analizirajući iskustva zemalja iz okruženja i značaj programa EU za razvoj Republike Srbije.

Kroz podršku projekata EU, Republika Srbija treba da unapredi institucionalne kapacitete i ojača saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana, rešavanjem pitanja od zajedničkog interesa, uz istovremeno usklađivanje sa pravilima koja važe za zemlje članice EU.

RAZVOJ ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA KROZ PROGRAME EU

Jedan od glavnih političkih i ekonomskih projekata Evropske unije, jeste integracija zemalja Zapadnog Balkana u EU, kroz proces saradnje i

podrške, kako bi se obezbedila stabilnost i razvoj u regionu.³

Od samog početka (tokom 1990-ih godina Austrija osniva naučne centre u zemljama jugoistočne Evrope) ideja je zasnovana na potenciranju saradnje kroz oblasti istraživanja i inovacija čime bi se podsticala integracija ovog regiona u Evropsku zajednicu⁴. Tokom 1999. godine Evropska komisija [COM (1999) 235 final] izašla je sa novim iskorakom ka zemljama Zapadnog Balkana i odredila glavne principe Procesa stabilizacije i pridruživanja (Stabilisation and Association Process - SAP) za zemlje jugoistočne Evrope. Nakon toga, tokom samita u Zagrebu (2000) i samita u Solunu (2003 – Solunska agenda za Zapadni Balkan: Put ka evropskim integracijama) EU i zemalja Zapadnog Balkana, doneta je odluka o produženju instrumenta EU koji su stavljeni na raspolaganje zemljama u regionu, koji bi kroz SAP uključili i twinning opcije i programe EU u oblasti obrazovanja i istraživanja. Proces stabilizacije i pridruživanja bio je finansiran od strane EU kroz program CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation), koji je tokom perioda od 2002. do 2006. godine imao budžet od 4,65 milijardi evra. U okviru CARDS-a je regionalni program, koji se do 2004. godine, sa budžetom od 35 miliona evra, bavio pitanjima integrisanog upravljanja granicom, razvojem institucionalnih kapaciteta, demokratskom stabilizacijom i razvojem regionalne infrastrukture.

Veća posvećenost EU Zapadnom Balkanu potvrđena je juna 2006. godine kada Evropska komisija donosi Upravljačku platformu za istraživanja, kojom se želeo povećati broj akcija i finansijski podstaci razvoj regiona u naučnim oblastima, uz podršku ponovnoj izgradnji istraživačko-naučnih kapaciteta. U februaru 2008. godine Pakt za stabilnost je zamenjen Savetom za regionalnu saradnju (Regional Cooperation Council - RCC) koji nudi jači okvir za regionalnu saradnju. Tokom samita EU-Zapadni Balkan u Sarajevu 2010. godine, na desetu godišnjicu Zagrebačkog samita, Evropski savet je ponovo nedvosmisleno potvrdio posvećenost evropskoj perspektivi zemalja Zapadnog Balkana. Ceo region je dodatno 2011. godine ohrabrio nastup komesara za istraživanje, inovacije i nauku Maire Geoghegan-Kuinna, kada je nagovešteno da se pažljivo prate akcije preduzete na nivou EU za istraživanje i inovacije, i da ih kao takve produbljuju na nacionalnom nivou. Tada je, prvi put, najavljen program Horizon 2020 sa naglaskom na

---

³ “U cilju promovisanja sveukupnog skladnog razvoja Evropska zajednica će razvijati i obavljati poslove koji vode jačanju njene ekonomske i socijalne kohezije. Zajednica će naročito težiti da smanji razlike među regionima i zaostalost najmanje privilegovanih regiona, uključujući i ruralne oblasti” (član 130a, Jedinstvenog evropskog akta, 1986.)

⁴ R&D and Innovation in Western Balkans, Centre for Social Innovation, ZSI Austria, pp 8-16

većoj potrebi naučne izvrsnosti u podršci ekonomskom razvoju, kao i finansiranju istraživanja i inovacija koja treba da daju dodatnu vrednost za Evropu. Zemlje Zapadnog Balkana (često nazivane Zemlje proširenja) dobile su mogućnost, na sastanku u Beču aprila 2013. godine, da učestvuju u sledećem Okvirnom programu za istraživanje i inovacije Horizon 2020 za period 2014-2020. Ideja je da sve zemlje proširenja budu povezane na programu istraživanja EU kao načinu za integraciju u EU i jačanja njihovih naučnih osnova.

U projekt Danube-INCO.NET (2014-2016) uključeno je nekoliko zemalja Zapadnog Balkana kojim se nastoji prevazilaženje prepreka koje ometaju socijalni i ekonomski razvoj Dunavskog regiona. Još jedan program na raspolaganju zemljama Zapadnog Balkana je Erasmus+, program EU za obrazovanje, obuku, omladine i sporta za period 2014-2020, koji ima za cilj jačanje sistema obrazovanja mladih i promovisanje doživotnog učenja, kao i neformalnog učenja. Jedno od svakako važnih pitanja jeste ulaganje u istraživanje i razvoj (Research and development - R&D), po čemu Srbija spada u red zemalja sa malim udelom R&D u BDP-u.

Instrument za pretpristupnu pomoć (Instrument for Pre Accession Assistance - IPA) predstavlja program za države koje su kandidati ili potencijalni kandidati za pristupanje EU. Pretpristupna sredstva imaju za cilj da olakšaju ekonomsku i društvenu transformaciju koju pristupanje EU podrazumeva (<http://narr.gov.rs/>).

Instrument za pretpristupnu pomoć sastoji se od pet komponenti (<http://narr.gov.rs/>): (1) Pomoć tranziciji i izgradnja institucija; (2) Prekogranična saradnja, (3) Regionalni razvoj, (4) Razvoj ljudskih resursa i (5) Ruralni razvoj.

U okviru prve komponente programa IPA 2007-2013, koja govori o podršci u procesu približavanja EU, u ispunjavanju kriterijuma i standarda koje donosi pristupanje, prenošenju zakonodavstva i jačanju kapaciteta institucija, Republici Srbiji je bilo na raspolaganju preko 1,3 milijarde evra. Druga komponenta IPA programa pomoći je podsticaj jačanju saradnje sa zemljama Zapadnog Balkana, kao kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU. U Republici Srbiji, osnove saradnje postavljene su u periodu implementacije pomoći EU u okviru CARDS programa (2000-2006). Ideja druge komponente IPA je da se, za jačanje prekogranične saradnje, kreiraju zajedničke lokalne i regionalne inicijative koje imaju za cilj unapređenje održivog privrednog i društvenog razvoja u brojnim oblastima, kao što su: životna sredina, prirodno i kulturno nasleđe, javno zdravlje, sprečavanje i borba protiv organizovanog kriminala, obezbeđenje efikasnih i bezbednih granica, kao i unapređenje zajedničkih akcija malog obima koje uključuju lokalne aktere iz pograničnih područja. Republici Srbiji

je kroz projekte na raspolaganju bilo preko 70 miliona evra (odmah iza Hrvatske).⁵

Evropska komisija je paketom IPA programa za 2014. predvidela ukupno 2 milijarde evra pomoći za zemlje Zapadnog Balkana i Tursku. Johannes Han, evropski komesar za evropsku politiku susjedstva i pregovore o proširenju, tom prilikom je naglasio da će sredstva biti namenjena za podršku konkretnih demokratskih i ekonomski reformi – modernizaciju pravosuđa i državne uprave, investicije u infrastrukturu i povezanost između zemalja proširenja i država članica EU, a sve sa ciljem dodatnog jačanja stabilnost, ekonomije i investicionih potencijala regiona.

Bitna razlika u odnosu na program IPA, i komponente programa, je ta što kod programa IPA II uvedene su oblasti politike: (1) Reforme kao deo priprema za članstvo u EU i izgradnja institucija i kapaciteta; (2) Društveno-ekonomski i regionalni razvoj; (3) Zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, unapređenje ravnopravnosti polova i razvoj ljudskih resursa; (4) Poljoprivreda i ruralni razvoj; (5) Regionalna i teritorijalna saradnja.

Primena IPA programa u višegodišnjem periodu dala je veliki doprinos u unapređenju infrastrukture (saobraćajne, telekomunikacione, socijalne), jačanju administrativnih kapaciteta, ekonomskom i regionalnom razvoju, reformi obrazovanja, unapređenju zdravstvene zaštite, kontroli granica, ruralnom razvoju, zaštiti životne sredine i održivog razvoja. Ovakav oblik podrške i koordinacije, pomagao je, a i dalje pomaže zemljama Zapadnog Balkana u borbi protiv korupcije, u uspostavljanju stabilnih i efikasnih institucija sa transparentnom Vladom, i uvodi socijalnu pravdu i socijalnu inkluziju.

ISKUSTVA ZEMALJA IZ OKRUŽENJA

Prema podacima Ekonomske agencije za rekonstrukciju (European Agency for Reconstruction - EAR), od 2000. godine kada je počela finansijska podrška regionu Zapadnog Balkana načinjeno je dosta napretka i uspeha, što potvrđuju i predstavljeni podaci iz Crne Gore, Makedonije, Kosova, Albanije i Bosne i Hercegovine.

Programi EAR-a u Crnoj Gori bila su usmerena na tri osnovna cilja: 1) Rad na neposrednoj fizičkoj i ekonomskoj obnovi (rehabilitacija i održavanje osnovnih infrastrukturnih i javnih sektora kao što su energetika, vodosnabdevanje, saobraćaj); 2) Uspostavljanje osnova za razvoj tržišne ekonomije (podrška razvoju preduzetništva, razvoj ruralne ekonomije); 3)

---

⁵ Srbija u procesu evropskih integracija, Evropski pokret Srbija

Podrška učvršćivanju demokratije, ljudskih prava, savremene državne administracije i vladavine prava (jačanje javne i lokalne administracije, nevladinih organizacija, medija i pravosuđa). U programu za 2003. godinu EU (13,1 milion evra) je namenila i podršku Carinama i poreskom sistemu i sredstva za visoko obrazovanje (Tempus Program). Svi programi Agencije su osmišljeni tako da podrže proces približavanja Crne Gore Evropskoj uniji. Kroz program IPA 2007-2013 Crna Gora je imala finansijsku podršku od 235 miliona evra, dok je kod programa IPA II 2014-2020 alocirano 270 miliona evra. Pored toga, Crna Gora je uključena i u druge programe EU: Erasmus+, Creative Europe (Culture and Media strands), Employment and Social Innovation, Horizon 2020, Customs 2020, Fiscalis 2020, Competitiveness of Enterprises and Small and Medium Sized Enterprises Programme (COSME).⁶

U Makedoniji EAR je započeo krajem 2001. godine sa podrškom u izgradnje kapaciteta. Tokom 2002. godine data je podrška sektoru pravosuđa i unutrašnjih poslova (integrisano upravljanje granicom, imigracije i azili, kao i borba protiv kriminala). Godine 2003. program je bio fokusiran na dalji ekonomski i društveni razvoj (lokalne infrastrukturne projekte, stručno obrazovanje i zapošljavanje, podršku MSP). Dalja podrška demokratiji i vladavini prava, kao i ekonomskom i socijalnom razvoju, životnoj sredini intenzivirani su 2004. godine. U 2005. godini bili su pokrenuti brojni lokalni programi (41 opštinski infrastrukturni projekat). Sa viznim režimom (2009) i potpisivanjem SSP-a (2014) obezbeđen je visok nivo dijaloga o pristupanju, koji podrazumeva hitnu reformu prioriteta. Kroz programe IPA 2007-2013 Makedonija je dobila finansijsku pomoć od 610 miliona evra, pri čemu je decentralizovanim sistemom implementacije država odgovorna za deo od 470 miliona evra. Prvi program IPA II za period 2014-2020 potpisan je poslednji u odnosu na zemlje regiona (10. juna 2015.).⁷

Na Kosovu* EAR je fokusirala svoju pomoć u popravku infrastrukture, javnih službi, energiju, unapređenje transporta i snabdevanja vodom. Do 2002. godine akcenat su stavili na osposobljavanje institucija i razvitak tržišne ekonomije (preduzeća, poljoprivreda, zdravstvo, zapošljavanje, obrazovanje). Tokom 2003. godine ulažu se dodatni napor da u reformi javnih administracija na centralnom i opštinskim nivoima, uz podršku policiji i pravosuđu. Program 2004. godine je bio fokusiran na otvaranje prostora za strane investicije, promovišući vladavinu zakona, a prvi vidljivi rezultati dolaze sa potpisivanjem SSP-a (jul 2015). Do sada je Kosovo*

---

⁶ Montenegro Report 2015, European Commission, 10.11.2015. pp. 77-78

⁷ The former Yugoslav Republic of Macedonia Report 2015, European Commission, 10.11.2015. pp. 75-76

učestvovalo u dva programa EU: u programu IPA 2014 (66 miliona evra) i programu IPA II (79 miliona evra).⁸

Albanija je u periodu 1999-2010. godina dobila finansijsku pomoć EU u iznosu od 565,7 miliona evra. Kroz programe, EU je u Albaniji podržala demokratsku stabilizaciju, dobro upravljanje i izgradnju institucija, administrativnih kapaciteta i pravosuđa i unutrašnjih poslova, ekonomskog i društvenog razvoja, kao i životne sredine. Ugovor o radmisiji (2006), vizna liberalizacija (2010) i potpisivanje SSP-a (2015) otvorio je prostor Albaniji da izvrši ozbiljne reforme u napred pomenutim kategorijama. Iz programa IPA 2007-2013 Albanija je dobila finansijsku pomoć u iznosu od skoro 600 miliona evra, dok je izdvojeno za programe IPA 2014-2020 gotovo 650 miliona evra. Pored toga, Albanija učestvuje i u sledećim programima EU: Erasmus+, Creative Europe (Culture and Media strands), Employment and Social Innovation, Horizon 2020, Customs 2020, Fiscalis 2020, Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-Sized Enterprises Programme (COSME). Ovakvi programi omogućili su pozitivne pomake u protekle dve godine, i Albanija je nastavila da aktivno učestvuje u redovnom političkom i ekonomskom dijalogu sa EU kroz relevantne strukture u okviru SSP-a.⁹

Pozicija Bosne i Hercegovine je nešto specifičnija u odnosu na ostale zemlje regiona, što zbog kompleksne političke strukture (državni, entitetski i okružni nivo) što zbog prisustva UN od 1995. godine (Kancelarija visokog predstavnika). Ali daleko od toga da su Bosna i Hercegovina izuzete iz procesa pomoći i podrške EU ka punopravnom članstvu. Delegacija EU u Bosni i Hercegovini je odgovorna za sprovođenje finansijske pomoći, kao i obezbeđivanje koordinacije pomoći sa državama članicama. Vlasti te zemlje tek treba da uspostave strukture neophodne za indirektno upravljanje sredstvima EU. Nastavljen je novi okvirni program IPA II, koji pokriva period od 2014-2017. godine¹⁰ i obezbeđuje oko 160 miliona € – za sektore: demokratija i upravljanje; vladavine prava i osnovnih prava; konkurentnost i inovacije, lokalne strategije razvoja; obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika. Uz to, Bosna i Hercegovina učestvuje još i u sledećim programima EU: Horizon 2020, Creative Europe, Fiscalis 2020 i Customs 2020.

---

⁸ Kosovo* Report 2015, European Commission, pp. 62-63

⁹ Albania Report 2015, European Commission, 10.11.2015. pp. 75-76

¹⁰ U nedostatku strategija u mnogim sektorima IPA II je ograničena na period 2014-17, umesto celog perioda za IPA II 2014-20. Uspostavljanje mehanizma koordinacije o pitanjima EU i strategije za sve sektore ostaju ključni uslovi za Bosnu i Hercegovinu da u potpunosti koristi IPA fondove.

Unapređenjem pomenutih aktivnosti Bosna i Hercegovina došla je u poziciju potpisivanja SSP-a sa EU juna 2015. godine.¹¹

Kroz Investicioni okvir za Zapadni Balkan tokom 2012. godine nastavljeno je sa daljim promovisanjem regionalne saradnje i pomirenja na Zapadnom Balkanu. Pri tome, EU pomaže zemljama kroz politike savete i finansijsku pomoć i podršku investicijama neophodnim za podsticanje rasta privreda i otvaranje novih radnih mesta. U toj godini Investicioni okvir za Zapadni Balkan (Western Balkans Investment Framework - WBIF) je podržao 137 projekata sa odobrenim grantovima u vrednosti od 237 miliona evra i ukupne vrednosti investicija od 13 milijardi evra. Posmatrano po zemljama, odobreni grantovi su u vrednostima od 54,8 miliona evra Bosni i Hercegovini, 44 miliona evra Albaniji, 34,3 miliona evra Republici Srbiji, 30 miliona evra Kosovu*, 16,9 miliona evra Makedoniji i 15,1 milion evra Crnoj Gori. Najveći deo je odnosio se na sektor energetike (sa 55%), potom sektor društva i saobraćaja (po 17%), zatim sektor okruženja (sa 9%) i razvoj privatnog sektora (2%). Pri tome, koristi ovakvih projekata imaju sve zemlje regiona Zapadni Balkan sa (49%) – Bosna i Hercegovina (16%), Makedonija (9%), Kosovo* (8%), Republika Srbija (6%), Crna Gora (2%).

Iskustva Slovačke nakon desetogodišnjeg staža u EU pokazala su da je ekonomski slovačka privreda ojačala, ali da su apsorpcioni kapaciteti EU fondova prilično slabi (do 2015. godine potrošila oko 60% predviđenih EU sredstava). Ključan ishod članstva ogleda se u reformi administracije, poreskog sistema, zdravstva i penzionog sistema. Slično je i sa Mađarskom, koja pored ekonomskog aspekta ojačala i politički. Bez finansijske podrške EU izostali bi ovi rezultati. Međutim, problem postoje u distribuciji strukturnih fondova EU. Poljaci su otišli najdalje – ekonomski razvoj, pad nezaposlenosti, poboljšanje kvaliteta života građana i povećanja socijalne jednakosti građana, kao i jačanje političkog uticaja Poljske u EU.

Ishod ovih rezultata leži u igradnji adekvatnih administrativnih kapaciteta, dugoročnom strateškom planiranju, ubrzanom izvozu i razvijenoj saradnji.

ZNAČAJ PROGRAMA EU ZA RAZVOJ REPUBLIKE SRBIJE

Programi podrške treba da unaprede institucionalne kapacitete Republike Srbije i ojačaju saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana, što istovremeno podrazumeva usklađivanje sa pravilima strukturnih fondova koja važe za zemlje članice EU.

---

¹¹ Bosnia and Herzegovina Report 2015, European Commission, pp. 64-66

U periodu 1998-2005. godina, EU je u Republiku Srbiju donirala 1,8 miliona evra, i to najveći deo (1,132 miliona evra) na rekonstrukciju i razvoj, potom na uspostavljanje makroekonomske stabilnosti (490,5 miliona evra) i ostatak na humanitarnu pomoć (218,5 miliona evra). I pored tako velikih sredstava, Republika Srbija nije maksimalno realizovala raspoložive programe. Od svih programa, prema podacima EAR-a, 82% su ugovorena sredstava, a realizovano (isplaćeno) je 65%. Dakle, bilo je prostora da se realizuje daleko veći broj programa i da se po tom osnovu ubrzaju koraci ka punopravnom članstvu u EU. Na loše rezultate ukazuju akcioni programi iz sledeće tabele.

Tabela 1.- Akcioni programi u periodu 2000-2005. godina

	Fond (mil e)	Ugovoreni (23.XII)	Isplaćeni (23.XII)
Akcioni program 2001	193,8	100%	100 %
Akcioni program 2002	171,6	100 %	91 %
Akcioni program 2003	220,0	91 %	67 %
Akcioni program 2004	202,0	62 %	20 %
Akcioni program 2005	152,0	30%	8%

Izvor: http://ec.europa.eu/enlargement/archives/ear/serbia/main/ser-annual_programme_2006.htm

U periodu 2000-2006. godina po osnovu CARDS programa Republika Srbija je povukla ukupno oko 1,3 milijarde evra.

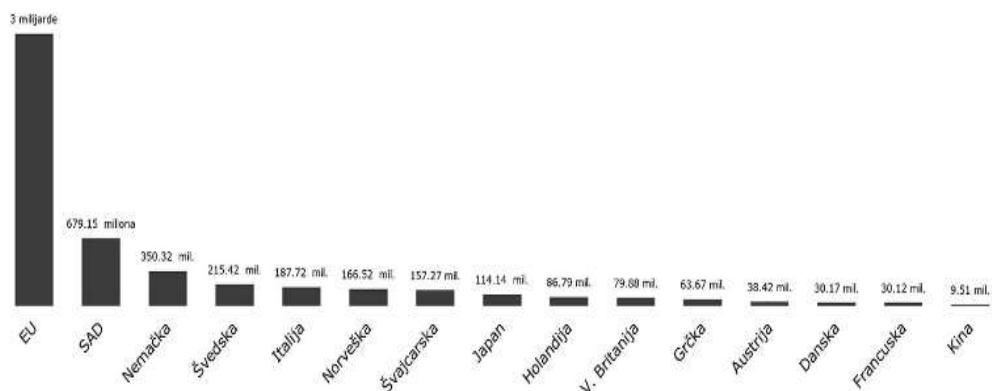
Tabela 2.- CARDS programi u Republici Srbiji, 2000-2006. godina, milioni evra

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	ukupno
144	154,5	212	229	170,7	193,8	185	1289

Izvor: <http://europa.rs/pomoc-republici-srbiji/cards/>

Od ukupnog iznosa bespovratne pomoći koja je došla u Republiku Srbiju u periodu 2000-2015. godine dominira EU sa preko 70% ukupnih bespovratnih sredstava (donacija), ili sa 3 milijarde evra. Slede SAD sa skoro 680 miliona evra i pojedinačno Nemačka sa malo iznad 350 miliona evra. Pored ovih država, na grafikonu 1 se mogu uočiti i ostali donori.

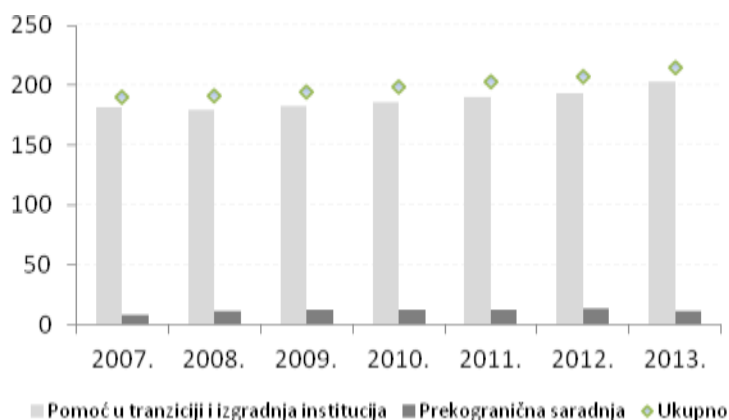
Gradikon 1.- Bepovratna pomoć (donacije) Republici Srbiji, 2000-2015, evri

Izvor: preuzeto sa <http://europa.rs/pomoc-republici-srbiji/>, Delegacija Evropske unije u Srbiji.

Posmatrano po izvorima sredstava, do 2004. godine dominirala je bespovratna pomoć, sa tendencijom opadanja u odnosu na koncesionalne kredite. Potom sledi period izjednačenog odnosa do 2007. godine, da bi do danas, bespovratna pomoć beležila opadajuću tendenciju. Tako je recimo, 2001. godine na bespovratnu pomoć odlazilo 62,7% a na koncesionalne kredite 27,3%, dok je 2013. godine odnos potpuno obratan i 27,1% otpada na bespovratnu pomoć dok 62,9% otpada na koncesionalne kredite. Takođe, vremenom se smanjuje udeo realizacije poslova EU u korist bilateralnih razvojnih partnera.

Gradikon 2.- Raspodela sredstava IPA programa Republici Srbiji, period 2007-2013, miliona evra

Izvor: Delegacija Evropske unije u Srbiji.

Prema podacima Delagacije Evropske unije u Republici Srbiji, Evropska komisija je decembra 2013. usvojila nacionalni program za Republiku Srbiju u okviru IPA za 2013. godinu, vredan 178,7 miliona evra za sprovođenje reforme u ključnim oblastima kao što su vladavina prava, javna administracija, socijalna inkluzija, razvoj privatnog sektora, prevoz, životna sredina, energetika i poljoprivreda. Pored nacionalnog IPA programa za 2013. godinu, Republici Srbiji su dostupni fondovi EU i preko programa podrške civilnom društvu (Civil Society Facility, 2,5 miliona evra), program TEMPUS (4 miliona evra), i sredstva za izbeglice u okviru Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja (€12 million). Novi paket finansijske pomoći iz IPA pretpristupnih fondova iz budžetske godine IPA 2014. iznosi 189 miliona evra i njegova se implementacija očekuje tokom 2015. godine.¹² Zaključno sa ovim finansijskim paketom, od 2000. do danas (do maja 2015. godine) EU je obezbedila preko 2,9 milijarde evra bespovratne pomoći u Republici Srbiji.¹³ Tome treba dodati i pozajmljena sredstva kroz podršku Evropske Investicione Banke (European Investment Bank-EIB), sa kojom je Republika Srbija od 2001. godine potpisala zajmove u ukupnom iznosu od 4,3 milijarde evra, od čega je povučeno (isplaćeno) 2,9 milijardi evra.¹⁴ Ova sredstva iskorišćena su za finansiranje saobraćajne i socijalne infrastrukture – izgradnju autoputeva, obnovu nacionalnih puteva i železničke mreže, izgradnju/renoviranje obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih institucija, kao i podršku za program Istraživanje i razvoj. Novi okvir IPA II, za period 2014-2020. godina, vredan 14,110 milijardi evra¹⁵, obuhvatiće finansiranje sektorskog pristupa, s tim da je neophodno obezbediti pravne i institucionalne strukture koje omogućavaju da se sredstva EU što bolje iskoriste. Deo vanrednih bespovratnih sredstava stigao je nakon katastrofalnih posledica poplava 2014. godine u iznosu od oko 162 miliona evra.

Kada je Republika Srbija postala zemlja kandidat, prešla je u fazu Decentralizovanog sistema upravljanja fondovima EU, po kome je deo nadležnosti upravljanja fondovima dobila od strane EU (preostale tri komponente). Takav iskorak značio je da je za preuzimanje dela nadležnosti i odgovornosti neophodno formirati nove organe upravljanja i rukovođenja u skladu sa standardima EU.

---

¹² <http://europa.rs/pomoc-republici-srbiji/>

¹³ Kancelarija za evropske integracije Vlade Republike Srbije, 10. mart 2016. godine, <http://www.evropa.gov.rs/Evropa/PublicSite/News.aspx?NewsId=413>

¹⁴ <http://europa.rs/pomoc-republici-srbiji/>

¹⁵ Po godinama i iznosima: 2014. g. 1898 miliona evra, 2015. g. 1935,9 miliona evra; 2016. g. 1974,6 miliona evra; 2017. g. 2014,1 miliona evra; 2018. g. 2054,4 miliona evra; 2019. g. 2095,5 miliona evra i 2020. g. 2137,4 miliona evra. Izvor: Evropska komisija COM(2011) 838 final od 07.12.2011. godine.

Sa novim IPA II programom značajno je unapređena podrška EU kroz sektorski pristup. Tako su kod IPA za 2014. godinu među prioritete, prema godišnjem akcionom programu IPA 2014 za Republiku Srbiju (od 115 miliona evra), postavljeni sledeći sektori:

- Sektor demokratije i upravljanja (44% ukupnih fondova)
- Sektor vladavine prava i osnovnih prava (24% ukupnih fondova)
- Sektor energetike (11% ukupnih fondova)
- Sektor konkurentnosti (4,5% ukupnih fondova)
- Sektor obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike (16,5% ukupnih fondova)

Tabela 3.- Indikativna alokacija IPA II korisnicama pomoći 2014–2020. (u milionima evra)

	2014	2015	2016	2017	2018-2020
Republika Srbija	195,1	201,4	207,9	2015,4	688,2
Albanija	83,7	86,9	89,7	92,9	296,3
Makedonija	85,7	88,9	91,6	94,9	303,1
Kosovo*	83,8	85,9	88,7	91,9	295,3
Crna Gora	39,5	35,6	37,5	39,6	118,5
Bosna i Hercegovina	-	-	-	-	-

Izvor: Vodič kroz IPA II, Instrumenti za predpristupnu pomoć, str. 9.

Republika Srbiji je omogućeno da koristi sredstva iz programa IPA II 2014-2020. To podrazumeva stepenik “više” ka EU, jer govorimo o potrebi veoma bliske veze između samog procesa pristupanja, obaveza i zahteva koje treba ispuniti tokom pregovora u okviru pojedinačnih poglavlja. Pored značaja u finansijskom smislu, IPA II treba da omogući jačanje i izgradnju nacionalnih kapaciteta za upravljanje EU sredstvima, kako bi se na što bolji način pripremili za, znatno obimnije, strukturne i investicione fondove, koji su na raspolaganju zemljama članicama EU. Ukupan budžet IPA II za period 2014–2020. iznosi 11,7 milijardi evra.

ZAKLJUČAK

U cilju podrške i jačanja saradnje između zemalja Zapadnog Balkana i članica EU, a na osnovu iskustava zemalja koje su postale članice EU, učešće u programima podrške EU, pokazalo se ne samo kao odlična strategija za pristupanje EU, već i kao veliki doprinos ekonomskom i političkom napretku zemalja koje ih koriste.

Ideja programa podrške EU je unapređenje regionalnih i lokalnih mreža osnovne infrastrukture (saobraćaja, energetike i životne sredine), uključujući i socijalnu infrastrukturu, kao i podrška privatnom sektoru, uz više izdvajanja u sektorima zdravstva i obrazovanja. Sve aktivnosti su organizovane da se poboljša pristup finansijama za MSP, pomažući da se razvije lokalna ekonomija i regionalno tržište nerizičnog kapitala, pokušavajući da se promoviše pristup finansijama putem instrumenata finansijskog inženjeringa. Ovaj pristup predstavlja (uspostavljanje mogućnosti zajedničkog granta i mogućnosti zajedničkih kredita) dobru osnovu za dalja ulaganja u regionu u narednim godinama, i ostavlja prostor za brži razvoj.

Cilj regionalnog pristupa, kao deo integrisane politike, je da promoviše mir, stabilnost i održivi razvoj na Zapadnom Balkanu. Podizanjem efikasnosti i fleksibilnosti, a kroz aktivno regionalno stimulisanje drugih, pre svih, susednih zemalja, ovaj region bi dao pozitivan doprinos zajedničkom tržištu EU.

Ova vrsta saradnje je od velikog interesa za obe strane i EU i zemlje Zapadnog Balkana. To je ključni faktor za uspostavljanje političke stabilnosti, bezbednosti i ekonomskog prosperiteta regiona i otvara perspektivu integracije zemalja Zapadnog Balkana u EU.

Kako god posmatrali regionalan pristup EU prema zemljama Zapadnog Balkana, on predstavlja društveno-ekonomski koncept koji igra značajnu ulogu u održivom razvoju ovog regiona, kao i nacionalnih ekonomija, pojedinačno uzev.¹⁶

Za sve zemlje regiona Zapadnog Balkana nužno je naglasiti da Brisel nije jedina adresa za EU. Veoma važna je dobra saradnja sa državama članicama i kandidatima, ali svakako najviše susedima. Uz to, preporuke za stvaranje povoljnog ambijenta za razvoj regiona Zapadni Balkan uključuju: unapređenje pravnog okvira, unapređenje institucionalnog okvira, razvoj mehanizama za finansijske podsticaje i podršku, povećanje raspoloživih kapaciteta, stvaranje informacionog sistema, stvaranje regionalne infrastrukture, unapređenje transfera znanja, i razvoj mehanizama podrške za regionalne inicijative.

Podršku EU, Republika Srbija treba da iskoristi, pre svega, za institucionalan napredak, ali da i dalje unapređuje institucionalne kapacitete, poljoprivrednu proizvodnju, energetski sektor, zdravstvenu zaštitu, visokoobrazovne kapacitete, regionalnu saradnju, poštovanje ljudskih prava i zaštitu intelektualne svojine.

---

¹⁶ Strategic Study on Social Economy Development in the Context of the South East Europe 2020 Strategy

Za Republiku Srbiju, kao kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, regionalna saradnja ne sme biti samo formalni preduslov procesa pridruživanja EU, već stvarni pokazatelj posvećenosti zemlje regionalnoj saradnji, jer programi podrške treba da unaprede institucionalne kapacitete Republike Srbije i ojačaju saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana, što istovremeno podrazumeva usklađivanje sa pravilima strukturnih fondova koja važe za zemlje članice EU.

SUMMARY

THE IMPORTANCE OF EU SUPPORT PROGRAM TO THE WESTERN BALKANS – THE EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

In its overall policy the European Union is fully focused on the regional cooperation program and development of the Western Balkans, particularly regarding the EU enlargement policy. These countries have access to EU capacities through numerous financial support programs and technical assistance to enable the economic development and prosperity of the countries, their political stability and security. The aim of the paper is to show how these support programs to the institutions and organizations contribute to the development of the Republic of Serbia in the regional development and cooperation in the Western Balkans. To resolve the issues of mutual concern regarding unfavorable economic situation in most countries of the Western Balkans, financial support is vital what is exactly the purpose and aim of the EU support programs. Through the regional support programs, as well as the incentives to the countries to improve their regional cooperation, EU simplifies the access to loans. It is conducted by uniting and coordinating different sources of funding and technical assistance. Moreover, it provides the support to the administration and implementation of the CBC program. In this way the institutional and organizational capacities, regional and social infrastructure, as well as regional initiatives between the countries of the Western Balkans are improved.

Keywords: regional development, the Western Balkans, the development of the Republic of Serbia, EU support programs.

LITERATURA

1. Bass D., Knežević I., Dragojlović N. (2014) *Vodič kroz programe Evropske unije 2014-2020*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd

2. 2012 Annual Report, The Western Balkans Investment Framework
3. COM(1999)235 final: COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, Brussels, 26.05.1999
4. EU (2013) *The European future of the Western Balkans: Thessaloniki@10 (2003-2013)*, Institute for Security Studies, European Union
5. Vukadinović, Č., L. (2013) Croatia's entry into the European union and perspectives of further eu enlargement to the Western Balkans, *Megatrend Review*, Megatrend University, Belgrade
6. Marinkovic, I and Dall, E. (2014) R&D and Innovation in Western Balkans, Centre for Social Innovation, ZSI Austria
7. Mirić, O. (2009) *Regionalna politika Evropske unije kao motor ekonomskog razvoja*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd
8. Nacionalna strategija održivog razvoja Srbije, Vlada Republike Srbije, Beograd 2008
9. Serbia Report 2015, European Commission, 10.11.2015
10. Službeni glasnik Republike Srbije, Br 51, Beograd, 2009
11. Srbija u procesu evropskih integracija, Evropski pokret Srbija, 2012
12. Strategic Study on Social Economy Development in the Context of the South East Europe 2020 Strategy, Regional Cooperation Council, Belgrade, European Movement in Serbia 2015
13. Vlada RS (2006) Strategiju regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007. do 2012. godine, „Službeni glasnik RS”, br. 55/05 i 71/05 – ispravka
14. Vodič kroz IPA II, Instrumenti za predpristupnu pomoć, Evropski pokret Srbija, 2014
15. www.regionalnirazvoj.gov.rs/Lat/showNARRFolder.aspx?mi=116;
www.regionalnirazvoj.gov.rs/Lat/showNARRFolder.aspx?mi=157;
(april 2016.)
16. www.sllistbeograd.rs/documents/ustav_republike_srbije_lat.pdf (april 2016.)
17. <http://europa.rs/pomoc-republici-srbiji/>
18. http://www.rapp.gov.rs/media/strategije/STRATEGIJA_%20PRRS.pdf
(april 2016.)

Ovaj rad je primljen **31.10.2016.**, a na sastanku redakcije časopisa prihvaćen za štampu **26.03.2017.** godine.